

Thorsted d. 10. april 2019

Skolelederens årsberetning forår 2019

Intet er som før, og skolen bygger på traditioner. Vi gentager, og udvikler, der er rytme og vi er til generalforsamling efter endnu et år på Thorsted Friskole - det 145. af slagsen. Vi ser tilbage for at kunne se fremad. Vi taler om retning og fortaber os i øjeblikket. Med glæde og begejstring skaber vi en levende skole, hvor børn og voksne får livsmod, kundskaber og færdigheder, der kan bruges i dag, og give handlekraft til skabelse af vores fælles fremtid.

Velkommen til generalforsamling på Thorsted Friskole foråret 2019 - både til forældre, støttekreds og ansatte.

Verden er af lave – sådan siges der tit om verden i dag. Hvis vi ser os omkring, så kan vi finde utallige eksempler på det. Der er terror, flygtningestrømme og klimaforandringerne. I det politiske liv truer det forestående Brexit, I USA er der præsidentiel krise og populistiske strømninger sætter i stigende grad dagsordenen i Europa.

Udtrykket *verden er af lave* har medvind i tiden, men hvad betyder det egentlig? *Aflave*. I daglig tale bruger vi ordet *lave* som udsagnsord. Vi kan *lave* en maskine, der er gået i stykker, eller vi kan *lave* en grimasse. Det er dog *lave* som navneord vi skal have fat i. Her stammer *lave* fra ordet *lag*, som vi bruger det i *lagkage* – altså et af flere lag. Når verden er af lave er lagene altså kommet ud af orden, der er uorden eller kaos. Det, som har sin naturlige orden er bragt i uorden, sager bliver vendt på hovedet. Vi ser det også i skoledebatten, hvor viden og erfaringer, der er opsamlet igennem årtier, pludselig tilsidesættes og politiske beslutninger gennemtrumfes mod bedrevidende.

Det er efterhånden årtier siden, at det blev konstateret af flere tænkere, at *de store fortællinger* var døde, og vi befandt os i det postmoderne. Det, der henvises til er både de store religioner, men også deres modstrømninger i form af politiske strømninger, som f.eks.

marxismen og socialismen. Det medførte bl.a., at det at danne mening i verden og med livet, det påhvilede i stigende grad den enkelte.

At have en skole, der i høj grad er båret af traditioner og det historisk poetiske, kan være et modsvar til det tab, som jeg kan se, der kan følge af de store fortællingers død.

På Thorsted Friskole står fortælling, formidlet gennem det levende ord, helt centralt. Det er fortællinger om verdens- og danmarkshistorien, det er eventyrene, myterne, Det Gamle Testamente og Det Nye Testamente, Den Nordiske Mytologi, anekdoter, erindringer og meget mere. Gennem de hundredvis af fortællinger, som børnene oplever, som en del af deres skolegang, bliver de indsat i historien, de danner et rum, hvor deres eksistens har plads, de får sindbilleder på store sejre og bedrifter og fatale nederlag og skuffelser. Alt sammen, så de ikke skal blive til et blad i vinden, der ikke har ro eller retning, men i stedet stå solidt forankret i historien – både den nære og i verdenshistorien. Vi hjælper børnene med at danne lag, som giver mening. Man kan sige, at vi på en Grundtvig/Koldsk friskole insisterer på, at vi er mere end et produkt af vores samtid. De skal kende deres historie, så de kan være med til at skabe fremtiden og forstå, at de er her i deres egen ret.

Vi er en Grundtvig/Koldsk friskole og det giver os en række pejlemærker. Et vigtigt udgangspunkt for vores skolesyn, som viser sig i vores værdigrundlag og den dagligdag, som vi har sammen på skolen er Grundtvigs fire teser om den menneskelige natur.

Som jeg fortalte om sidste år, så rejser Grundtvig til England, hvor han møder industrialiseringen og de ombrydninger, som det medfører i samfundet og det vækker bekymring hos ham, men samtidig fascineres han af den kraft, der er i de kæmpe dampmaskiner, og han får et syn. Han oplever dampmaskinen i fabriksshallen, som kraften i Thors hammer – han ser det som udtryk for *nordens kæmpeånd*, og han vil tilbage til Danmark og vække denne ånd i det danske folk. Han skriver sin anden udgave af *Nordens Mytologi*, for at genrejse frihed og folkelighed og han beskriver sin mageløse opdagelse af menneskets natur, som han formulerer i fire teser.

1. Mennesket er et dyr med ånd.

Først og fremmest er et menneske en krop ligesom alle andre dyr. Det der gør mennesket til noget særligt er, at vi har fået evnen til at reflektere. Vi kan altså tænke over, hvem vi er. Vi er ikke bare til, vi kan have en forestilling om det at være til. Det er ikke noget særligt, der stiller os højere end andet liv, det er bare menneskets måde at være dyr på.

For vores skole betyder det, at vi ikke kun skal tale til forstanden og give redskaber – skolen skal danne det hele menneske. Thorsted Friskole skal være en skole for hænder, hjerte og hoved, fordi vi lærer med hænder, hjerte og hoved – i den nævnte rækkefølge.

Derfor har vi så meget fokus på det praktiske område, hvor børnene selv er skabende. Det kan være musik, billeder, fuglekasser, fodboldkampe og meget mere. Her skaber børnene med deres hænder og krop.

Vi synger, hører eventyr, laver teater, får nye venner, bliver sure på hinanden og meget mere. Her tales der til hjertet og hjertet taler. Vi sætter komma, løser ligningen, forstår fotosyntesen, husker de historiske perioder og meget mere, hvor vi bruger vores hoved.

2. Mennesket vekselvirker med verden.

Vi bliver først til mennesker og træder i karakter sammen med andre. Det er i et menneskeligt fællesskab, at vi dannes.

Vekselvirkningen forstås sådan, at vi lever sammen i verden og verden lever i os. Vi virker i verden og sætter aftryk og verden sætter aftryk på os. Vi står ikke udenfor verden og naturen, men vi er en del af den. Det er ikke noget, som vi kan vælge fra, det er et vilkår, og det er netop det, der danner os som individ og folk.

Det er vores fælles ansvar, hvordan denne vekselvirkning foregår – altså selve processen. Det betyder, at vi sætter fællesskabet og det fælles liv over den enkelte, og samtidig at hvert møde med hinanden indeholder en etisk fordring: At hvert møde er vigtigt – ja, måske helt afgørende, og det er et fælles ansvar, at det forløber ordentligt.

Alt, hvad vi som mennesker foretager os sammen, virker ind i os selv, ind i den anden og ud i verden, og dermed er intet som før.

Dette stiller store krav til vores fællesskab og til os. Vi stiller os til rådighed for fællesskabet og deltager med ordentlighed, medfølelse og indlevelse i alle møder med børn og voksne.

Vi møder jeres børn, når de lever sig ind i en fortælling, når den engelske grammatik bliver svær at forstå, når de har fået en bold i hovedet i salen, når vennerne har svigtet, når replikkerne skal læres i teaterugerne. Uanset hvornår, så fordrer det af os, at vi møder dem som mennesker, hvor de er, at vi tager vare på hinanden. Vi henter ikke ledelsesredskaber op af skuffen eller følger nationale målsætninger for trivsel – vi insisterer på, at vi hver gang mødes som mennesker og vi giver vores bedste.

Det betyder også noget for, hvordan vi mødes med jer forældre. Kort fortalt så gælder akkurat det samme. I vil blive mødt af et menneske. I fællesskab kan vi finde ind til de svar og spørgsmål, som hjælper os og jeres barn videre. I kan ikke fra distancen betragte jeres børns skolegang – I må blive en del af fællesskabet, ligesom vi heller ikke kan distanceres os fra fællesskabet med roller eller pædagogiske modeller.

3. Mennesket er et eksperiment.

Der findes ikke en opskrift, som gør os til noget bestemt. Vi bliver aldrig færdige som mennesker. Der er ikke et bestemt facit, som vi skal passe med. Vi kan være mennesker på utallige måder, og det er kun de krav, der kommer af fællesskabet, der sætter orden og giver os manerer. For Grundtvig betyder det bl.a. at børn ikke er ufærdige voksne, som vi skal hjælpes i en bestemt retning. Barnet er her i sin egen ret, de er deres egne og de bærer deres muligheder med sig. Vi skal hjælpe med, at barnet forløser sine egne muligheder. Som Kold siger: *Barnet er ikke en flaske som skal fyldes, men et bål som skal tændes.*

Grundtvig slår fast, at barndommen er en tidsalder i sig selv. Den er ikke til for at forberede det videre liv i ungdommen, manddommen og alderdommen. Med andre ord, så er skolen ikke bare en uddannelsesinstitution, der skal give børnene de rette redskaber for

uddannelse og arbejdsliv. Skolen skal være med til at danne rammen og et godt børneliv, der er fyldt med fantasi og leg.

4. Mennesket er skabt i Guds billede.

I hvert et menneske, ja i alt liv, er der en gnist af skaberen, fra skabelsens øjeblik, og derfor er der en mening med alt liv. Som det hedder i Knud Romers ABC

Ildfluen i det fjerne, som er blevet tændt af Gud, og lyset fra en stjerne, som for længst er gået ud.

Når du ser et andet menneske i øjnene, så får du et glimt af skabelsen, en skygge af urdybet Ginnungagab. For skolen betyder det, at alle er vigtige i fællesskabet uanset, hvor man kommer fra eller hvilke evner man har med sig. Alle har krav på respekt for det liv, som de bærer i sig. I fællesskabet er vi en gave til hinanden.

Det er dette friheds- og menneskesyn, som skolen bygger på. Det er dén folkelige bevægelse, som startede for snart 200 år siden, og der har været drevet skole på her i Thorsted siden 1873.

Det er derfor vi i hverdagen på skolen bruger vores tid – først og fremmest på hinanden. Det er ikke bare for den enkeltes skyld, men fordi vi derigennem alle får mulighed for at berige vores fælles liv med hinanden.

Sammen med jeres børn laver vi meget forskelligt. Som jeg lige har været inde på, så er det mellemmenneskelige altid i spil, men som skole, så gør vi os også grundige overvejelser over, hvad indholdet i undervisningen skal være, og hvordan vi i fællesskab bearbejder stoffet.

Under min studietid i Silkeborg var jeg til et foredrag med musikeren og fysikeren Peter Bastian. Peter Bastian var meget optaget af *mesterlære*, og hvordan det gav særlige forudsætninger for dygtiggørelse og udvikling.

I skolen kan vi, som lærere sammen med børnene, bevæge os ud af to akser i undervisningen. Den ene akse er vertikal og den anden er

horisontal. Peter Bastian giver følgende eksempel for at illustrere forskellen mellem de to akser. Eksemplet er bygning af en flitsbue. Som barn legede han indianer sammen med sin mor og bror. De fandt en pilekvist, snor og nogle bambuspinde. Ud af disse materialer fik de hurtigt lavet en flitsbue med pile til. Der var masser af tid til leg og fantasi. De kunne snige sig ind på hinanden, på naboens kat, som gjorde det ud for bytte eller de kunne forsvare sig mod fjender. Deres mor formåede at ramme drengene præcis, hvor de var. Det var glædesfuldt og oplivende.

Senere byggede de to drenge en flitsbue til hver sammen med deres far. Her var rammen en helt anden.

Først brugte de timer på at finde den helt rigtige gren af taks. Ikke for tyk – ikke for tynd og uden sideskud. Derefter skulle grenen ligge på lager i måneder, og for at den skulle tørre rigtigt op, så skulle grene med passende mellemrum vendes. Da grenene endelig var klar, så skulle de tilvirkes. Træfibrene måtte ikke brydes på buens forside og formen skulle være funktionel og smuk. Derefter skulle der flettes buestreg og laves sylespidse pile. Efter mange, mange timers arbejde havde hver af drengene nu et perfekt forarbejdet våben. Faren havde været med i hele processen og krævet det ypperste af drengene. Nu lærte han dem regler og teknikker og de fik at vide, at hvis de brød reglerne bare én gang, så ville han knække buerne.

Peter Bastian beskriver to yderpoler, men det er stadig meget tydeligt at genkende de to bevægelser i skolen liv. Når vi sammen med børnene bevæger os på den horisontale akse, så er vi i øjenhøjde med børnene. Her er det legen og fantasien, der er fokus på. For mig viser det sig særlig tydeligt, når vi sammen tager til Tandrup Tipi. Her leger vi med børnene, vi går på opdagelse og udforsker skoven omkring os. Nogle gange mener vi at finde spor af trolde, mens det andre gange mere ligner et grævlingehul. Hele dagen tager vi vare på hinanden. Voksne og børn imellem, men også børnene overfor hinanden – enhver ud fra sit behov og overskud.

Når vi så tager fat på teaterugerne, så bevæger vi os på den vertikale akse. Her sættes barren højt – rigtig højt. Vi skriver selv stykket, og de ældste børn er med i den proces. Der skrives musik og orkestret skal

passe sig ind i stykkets stemning. Replikkerne øves i timevis og så skal der spilles teater – ikke skolekomedie. Scener bliver taget om gang på gang, indtil det helt rigtige udtryk opnås. Undervejs ofres der blod, sved og tårer til teaterguderne, så vi i fællesskab kan opnå det, som overstiger den enkeltes evner. Her skal alle strække sig efter målet. Vi som voksne går forrest i en proces, der kræver ihærdighed, vedholdenhed, koncentration, fokus og vilje. Hvis alle bidrager, så kan vi opnå, at indfri de høje forventninger, som vi stiller til os selv.

Disse to akser er også tilstede i hverdagen, her bare i det små. Det foregår i en vekselvirkning mellem at træde i barnets niveau og lade leg og fantasi bære arbejdet med indholdet frem, og træde i karakter som voksen og løfte børnene til højder, som ikke kan besejres alene. Indholdet kan være vidt forskelligt, men bevægelserne de samme.

Som jeg også fortalte til sidste skolemøde, så har skolen været igennem en hård proces igennem de sidste to år. Vi har af flere omgange været i kontakt med ombudsmandens kontor, vedrørende overholdelse af børnekonventionen. Vi har udarbejdet flere skriftlige redegørelser til Styrelsen for Kvalitet og Undervisning. Først i forhold til overholdelse af frihed- og folkestyrekravet og senere i forhold til faglige niveau og undervisningens kvalitet. Vi har også haft besøg af to repræsentanter fra styrelsen, som et tilsyn i forhold til det faglige niveau.

Vi har svaret på alle spørgsmål og åbnet skolen for styrelsen, og styrelsen har nu afsluttet sagen, og skolen har ikke modtaget nogen anmærkninger. Ingen af sagens forhold har betydet, at skolen har skullet ændre praksis. Det er en stor lettelse for alle ansatte, der undervejs har følt et, til tider, stort pres, men vi har også undervejs valgt at bruge det til noget positivt for skolen.

Sammen med bestyrelsen har vi valgt at skolen skal have en ny hjemmeside, og at store dele af indholdet skal gennemskrives. Det er en omstændig proces, men det giver os mulighed for at komme helt i dybden med de fagformål og mål for undervisningen, som vi arbejder

ud fra i hverdagen. Den ny hjemmeside, håber vi, kan lanceres i juni måned.

Når jeg kigger tilbage på det forgangne år så...

Til slut vil jeg gerne takke jer alle for jeres engagement i vores fælles skole. Det gælder både for kolleger, bestyrelse, forældre, støttekreds og ikke mindst børnene. Jeg er dybt taknemmelig for, at jeg hver morgen, på vej i skole, glæder mig til endnu en dag på Thorsted Friskole. Det har jeg jer at takke for.